

Palicz Alexandr – Borkó Tamás:

Jobb félni, mint megijedni? - A bankrendszer tőkehelyzetének erősítését szolgáló legújabb nemzetközi gyakorlatok

A geopolitikai és makrogazdasági kockázatokra, az elmúlt évek kiemelkedő banki jövedelmezőségére és a bankok erős tőkehelyzetére is tekintettel az EGT országokban egyre gyakoribbá vált az anticiklikus tőkepuffer-követelmény hitelezési túlfűtöttségtől kevésbé függő, ún. pozitív neutrális alkalmazása. Cikkünkben ennek a megoldásnak a nemzetközi gyakorlatát vizsgáljuk.

A makroprudenciális tőkepufferek, azon belül az anticiklikus tőkepuffer szerepe

Az ún. makroprudenciális tőkepuffereket a 2008-09-es világgazdasági válság után a bankrendszer sokkellenálló képességének megerősítésére vezették be a világ számos országában. Ezek a tőkekövetelmények a minimum szabályozói (felügyeleti vagy mikroprudenciális) tőkeelvárások felett kerülnek előírásra és azok megsértése nélkül teszik lehetővé a stresszidőszakban realizálódó veszteségek elnyelését. Ezzel támogatják a hitelezési aktivitás válságidőszaki fenntartását és áttételesen a válság reálgazdasági költségeinek minimalizálását.

Az ezen előírások egyik alapkövét jelentő anticiklikus tőkepuffer (Countercyclical Capital Buffer, CCyB) célja a pénzügyi közvetítőrendszer hitelezési ciklusokon átívelő sokkellenálló-képességének növelése, vagy más megközelítésben a pénzügyi rendszer prociklikusságának ellensúlyozása. Ennek megfelelően eredeti koncepciója szerint a CCyB-t a túlzott hitelezéssel jellemezhető időszakokban, a ciklikus pénzügyi rendszerkockázatok felépülése esetén írják elő a hatóságok, míg egy pénzügyi válság kezdetén, vagy pedig egy lefelé tartó ciklus esetén teljes mértékben vagy fokozatosan csökkentik azt.

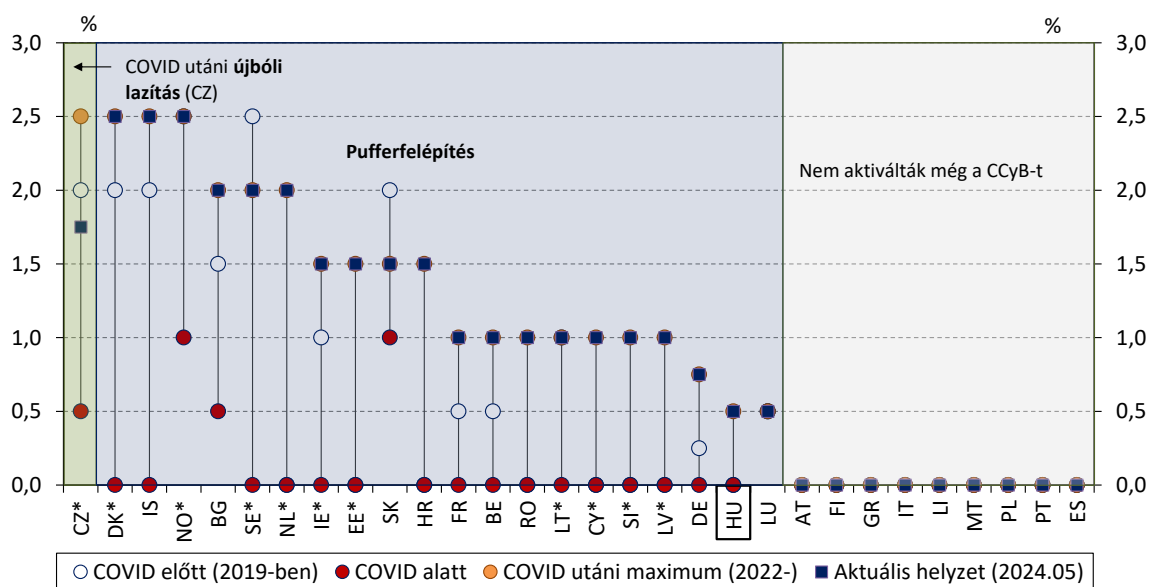
A CCyB megképzése túlfűtött időszakokban a szabad tőkepufferek mérséklése, illetve a banki forrásköltségek növelése útján visszafoghatja a hitelkínálatot, mintegy „hűtve” a hitelpiacokat. A „jó időkben” megképzett tőketöbblet pedig egy pénzügyi válságban felhasználható az esetlegesen realizálódó hitelezési veszteség fedezésére. Ezzel a hitelintézeteknek több mozgástere marad a hitelezés fenntartására anélkül, hogy a működéshez szükséges minimum szabályozói tőkekövetelmények sérülnének.

Az EGT országokban ugyanakkor egyre elterjedtebbé válik a CCyB ún. pozitív neutrális (Positive Neutral Rate of CCyB, PNR CCyB) alkalmazása is. Ekkor a „normális kockázati környezetben”, azaz a hitelezés túlfűtöttségére utaló bizonyítékok nélküli időszakokban is pozitív CCyB-rátát határoznak meg a hatóságok, amennyiben a banki

tőkehelyzet és jövedelmezőség ezt lehetővé teszi. A PNR CCyB alkalmazása a koronavírus-járvány utáni időszakról kezdődően került egyre inkább előtérbe, miután a legtöbb tagállamban a járványt megelőző tartósan kedvező időszak ellenére sem épült fel nagyobb volumenű feloldható CCyB követelmény, ami érdemben korlátozta a makroprudenciális hatóságok válságkezelési mozgásterét. A PNR CCyB alkalmazásnak és a megelőző jellegű tőkepuffer-felépítésnek továbbá az aktuálisan magas kamatkörnyezet és azzal összefüggésben kimagasló banki jövedelmezőség újabb lendületet adtak.

2024. májusáig 21 EGT országban jelentettek már be effektív CCyB-rátát. Ebből 11 országban alkalmaznak pozitív neutrális jellegű komponenst is alkalmazó keretrendszert. Mindössze 9 EGT országban (köztük a régióban egyedüli Lengyelországban) a CCyB követelmény továbbra is 0 százalék (1. ábra).

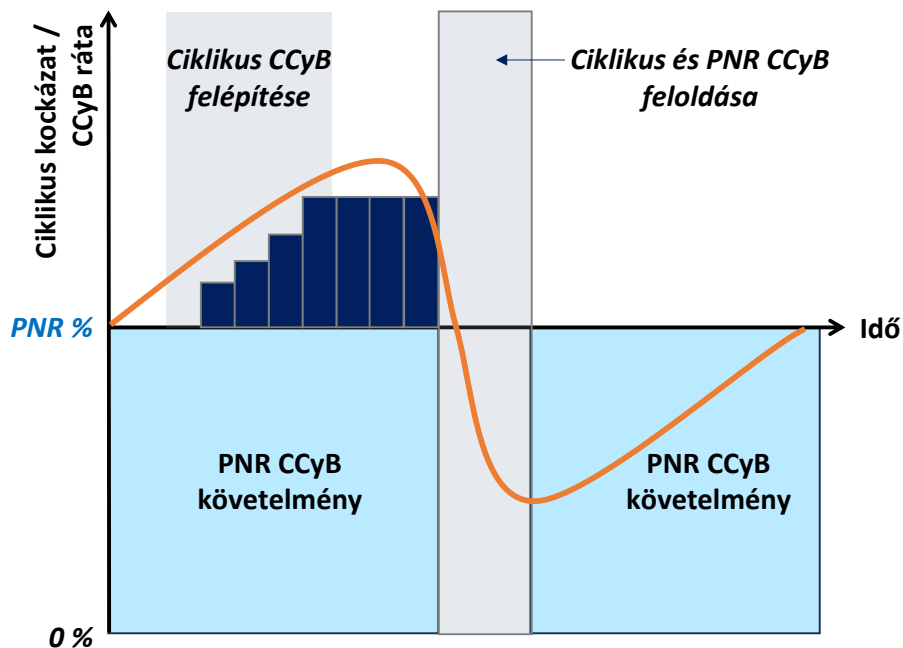
1. ábra: Az EGT tagállamok CCyB tőkepuffer-követelményei (2024. május)

Megjegyzés: Bejelentett, de nem minden esetben életbe lépett pufferek. A feltüntetett CCyB ráták az adott országbeli kitétségekre vonatkoznak. *A pozitív neutrális CCyB rátának tekinthető keretrendszert alkalmazó országok. Forrás: ESRB (2023), nemzeti hatóságok honlapjai

A PNR CCyB-ráta túlfűtött hitelezés hiányában nem elsősorban a pénzügyi rendszer általános működését jellemző ciklikus rendszerkockázatokat célozza, hanem bármilyen keresleti vagy kínálati sokkhatás makroprudenciális ellensúlyozását segíti. A PNR CCyB-ráta célja tehát az, hogy a koronavírus-járványhoz vagy az orosz-ukrán háborúhoz hasonló, vagyis előre nem látható, a pénzügyi rendszeren kívülről induló sokkhatások esetén is megfelelő mértékű feloldható tőkepufferek álljanak a hatóságok rendelkezésére.

2. ábra: Az anticiklikus tőkepuffer-ráta pozitív neutrális alkalmazása

Forrás: MNB

A PNR CCyB megközelítést is alkalmazó országok érvelése szerint a módszer a tisztán ciklikus pénzügyi rendszerkockázatoktól függő CCyB módszertanhoz képest több előnnyel is bír. A PNR CCyB mérsékli az általános kockázati indikátorként alkalmazott hitel/GDP mutatóból, illetve az ebből származtatott egyéb indikátorok központi szerepéből, valamint a ciklikus kockázatok mérési bizonytalanságából eredő késői policy beavatkozás kockázatát (inaction bias) és támogatja a korai puffer-felépítést. A módszer növeli a rendelkezésre álló, válsághelyzetben a hatóságok által feloldható makroprudenciális tőkepufferek arányát és a pénzügyi ciklus helyzetétől függetlenül erősíti a banki sokkellenálló-képességet, ezzel növelve a makroprudenciális eszköztár válságkezelési mozgásterét és hatékonyságát. Az aktuálisan pozitív neutrális vagy tartalmában ahhoz hasonló ún. korai felépítési (early-build-up) CCyB keretrendszert alkalmazó EGT országok általában 0,5 és 2,5 százalék közötti, régióinkban azonban leggyakrabban 1 százalékos PNR-rátákat (3. ábra) állapítottak meg.

3. ábra: Az alkalmazott PNR CCyB-ráták és kalibrációjuk az EGT tagállamokban

Ország	PNR CCyB alkalmazás kezdete	PNR CCyB-ráta mértéke	Kalibráció és/vagy alkalmazás indoka
Svédország	2021. március	2,0%	COVID járvány tapasztalatai alapján, a feloldható tőkepufferek megfelelő arányának mindenkori fenntartása érdekében
Észtország	2021. december	1,0%	Nemzetközi tapasztalatok és a korábban 1 százalékos SyRB CCyB-ként történő alkalmazása alapján
Hollandia	2022. május	2,0%	Nemzetközi tapasztalatok, a korábban 2 százalékos SyRB CCyB-ként történő alkalmazása, valamint korábbi banki értékvesztés-képzési adatok alapján
Írország	2022. június	1,5%	Cél a saját „normál” időszakos tőkekövetelményelvárás elérése; stressz teszt eredmények alapján
Norvégia	2022. július	1,25-2,5%	A 0-2,5 százalékos tartomány felső felét célozzák konkrét célérték meghatározása nélkül
Litvánia	2022. szeptember	1,0%	A kockázatok és az intézmények tőkehelyzetének figyelembevétele alapján, a feloldható tőkepuffer-követelmények növelése érdekében
Ciprus	2022. november	0,5%	A kockázatok és az intézmények tőkehelyzetének figyelembevétele alapján, a feloldható tőkepuffer-követelmények növelése érdekében
Dánia	2023. június	2,5%	A CCyB korai, 2,5 százalékos szintű felépítését célozzák a feloldható tőkepuffer-követelmények arányának növelése érdekében
Csehország	2023. szeptember	1,0%	A pénzügyi ciklus helyzetéből adódó előre nem látható veszteségek becslése alapján, a pénzügyi ciklus helyzetét mérő Financial Cycle (FCI) Index értékéhez történő függvényszerű hozzárendelés alapján.
Szlovénia	2023. szeptember	1,0%	Többváltozós strukturális idősor modell (STSM) alapján becsült
Lettország	2023. december	1,0%	A nemzetközi tapasztalatok és stressz teszt eredmények alapján
Lengyelország	2024. március	2,0%	Modelleredmények alapján a válságvalószínűség minimalizálásához szükség érték (még nem effektív)

Megjegyzés: A PNR alkalmazás kezdete a kísérő stratégiai dokumentumok dátuma, valamint a kapcsolódó sajtóközlemények és nemzeti honlapon információi alapján. SyRB: rendszerkockázati tőkepuffer (Systemic Risk Buffer). Forrás: MNB

Az elmúlt időszak nemzetközi szabályozói lépései és szupranacionális szervezetek iránymutatásai egyértelműen a banki tőkepuffer-előírások erősítése irányába mutatnak. Ennek a makrogazdasági bizonytalanság mellett alapot ad a bankrendszerek általánosan jellemző, aktuálisan magas jövedelmezősége is. A szabályozók mellett a hitelintézetek érdeke is, hogy a mostani időszakban a profitokból keletkező tőke egy jövőbeli esetleges válsághelyzetben minél nagyobb mértékben segítse elnyelni az esetleges veszteségeket, elegendő teret hagyva a gyors reálgazdasági kilábalás hitelezéssel való támogatására.

„Szerkesztett formában megjelent a világgazdaság.hu oldalon 2024. június 19-én.”